

Gos i *ca* són els mots més estesos per a designar aquest mamífer intel·ligent i fidel als humans. *Gos* (s. XIV) deriva d'una arrel GUS o KUS usada per a abordar o cridar l'animal; var. *gus* 1, 3, pel tancament de [o] > [u] en ross.; *go*[θ] 132, 134, 138, 139, que potser suposa un anterior **gots*. La mateixa onomatopeia ha originat el mall. i men. *cus* ("cus cus: veu amb què criden un ca jove", DCVB; cf. romanès *cufu*), aplicat a cans de poca edat, i que és l'origen del f. *cussa* 'gossa' (Figuera, 1840); el mateix origen expressiu té *cotxo* i l'alg. *cutxo* 85, aquest probablement a través de l'it. *cuccio*.

Ca (s. XIV), der. de CANEM, ha perdut terreny enfront de *gos*, des del s. XV, i només ha resistit en bal. i ross.; var. [ka] 73, 77, 79-82, [ke] 76, pel pas de [a] > [e] en sineuer; *can* 87, 94, amb manteniment arcaic, aragonesitzant, de la nasal final.

Quant a les classes de gossos, notem: *a*) de raça petita: *boterol* 53, 57, 105, 109, 110, 112, 113, *boteri* 58, 111, 120, 123, *botiri* 117, probablement de *botera* 'gatera' (DCVB) (per haplogogia de **botererol*, **botereri*) (cf. "que pot passar per la botera" 123, de tan petit que és); *petaner* 12, 19, 22, 28, 36, 44, 61, 67, 112, *peterol* 133, *peteret* 180, der. de *peter*, de *pet* amb el suf. -er, -ol, -et, respectivament, i *petarrer* 127, amb la vibrant múltiple; *nano* 4, 109, *nen* 70, der. de NANUS 'nan', der. dim. *nanell* 73 (*mena* 81, sembla el f. de *mè* [*cussa mena*], de motivació fosca);

de falda 61, *falder* 44, 157, der. de *falda* (< francic *FALDA 'plec'), der. dim. *falderet* 140, 152, 157, 161, *falderec* 161, perquè es pot tenir damunt la falda; *bufó* 75, 80, extensió de 'menut i graciós', der. de *bufar*, d'origen onomatopeic; *b*) per a guiar el ramat: *d'atura* 3, 39, 44, 104, 122, postverbal de *aturar* (< llat. vg. *ATTŪRARE, cl. OBTŪRARE); *de ramada* (s. XIV) 89, der. de *ram* (< RAMUS), "comparació ben natural [de 'aplec o massa de bestiar'] entre gent que, al més sovint, eren alhora tant bosquerols com pastors" (DECat); cf. it. *branco*, cast. i port. *vara de cerdos*, cast. *hato* 'ramadet' i *rebaño* (< rabaño < ramaño), cat. *escamot*; *c*) de caça: *llebrer* 44, 54, 117, der. de *llebre* (< LĒPŌRE); *podenc* 187 (< cast. *podenco* 'mena de gos'); *de conill* 180, *coniller* 117, der. de *conill* (< CUNĪCŪLUS); *perdiguer* 109, de *perdius* (< PERDĪCEM); *eriçoner* 81, de *eriçons* (< llat. vg. *ERICŌNEM, cl. ERĪCŪS); *de guatles* 180 (< llat. COACŪLA [REW, DCVB] o germ. ant. QUAHTĪLA [DECat]); *llop* 44, 177 (< LŪPUS), *lobo* 180 (< cast.); *de l'osso* 90 (< cast. *oso*); *de parada* 75, que s'atura davant la caça, postverbal de *parar* (< PARĀRE); *d*) segons les característiques físiques: *clapat* 44, *naspartit* 44, *orelladret* 44; *e*) altres: *xibit* 3, potser per la manera de cridar el ca; *bordissenc* 44, entremesclat; *casolà* 122 (< *CASŪLĀNUS); *d'ajuda* 180; *mostí* (s. XIV)

118, 122, 130, der. de MAUSETINUS, var. de MASUETINUS, der. de MANSUS, amb la var. *mastí* 87 (< cast. *mastín*), cf. fr. *mâtin*; *basset* 1, 6, 16 (< angl.); *carnisser* 78; *patxó* 183, 187, 190 (< cast. *pachón*), d'origen expressiu.

Són mots normatius *ca*, *gos*, des del DOrt, 1917; *gos llebrer*, *coniller*, *perdiguer*, *d'atura*, *de falda*, des del DG₁, 1932; *cus* i *de parada*, des del DIEC₁, 1995.

